

Onnettomuustilanteeseen varautumisen rakennusalan konserniyhtiössä

13. Turvallisuusjohdon koulutusohjelma

Tutkielma

Ville Sivunen

YIT Oyj

Helsinki 22.4.2015

Aalto University Professional Development – Aalto PRO

Tiivistelmä

Onnettomuudesta on kysymys silloin, kun tapahtuma ei johdu kenenkään ihmisen tahallisesta tai rikollisesta toiminnasta. Tämän viranomaisen määrittelemän käsitteen pohjalta tässä tutkielmassa arvioidaan YIT Oyj:n ja sen tytäryhtiöiden toimintakykyä ja varautumista onnettomuustilanteessa toimimiseen ja jatkuvuuden hallintaan eli palautumiskykyä normaaliin liiketoimintaan Suomen liiketoiminnoissa.

Keskeisimpien työpaikka-tyyppien määrittelyä erilaisine vastuusuhteineen tarkastellaan kolmen keskeisimmän lain näkökulmasta, jotka määrittelevät rakennuksen omistajan, työnantajan ja päätoteuttajan vastuukysymyksiä onnettomuustilanteeseen varautumisessa ja vahinkotilanteissa.

Pelastussuunnittelun perusteena ja lähtökohtana on toimipaikoille ja konsernin työmaille laadittava pelastussuunnitelma, joka toimii turvallisuutta kehittävä työvälineenä. Pelastussuunnitelman tulee sisältää tiedot siitä, millä tavalla vaaratilanteita pyritään ennaltaehkäisemään, miten niihin varaudutaan ja millä tavalla tapahtuvissa onnettomuustilanteissa toimitaan.

Kriisiviestintä pitää ymmärtää kahdesta näkökulmasta: sisäinen tiedonkulku ja ulkoinen viestintä. Nämä kulkevat onnettomuustilanteessa käsi kädessä, koska ilman nopeaa ja luotettavaa sisäistä tiedonkulkua ei pystytä asianmukaisesti vastaamaan median asettamiin pelisääntöihin.

Abstract

An accident is defined as an event that is not caused by deliberate or criminal action. Based on this definition by the public authorities, this study examines YIT Corporation's and its subsidiaries' operating capacity and preparations for responding to an accident, as well as their continuity management, meaning their ability to continue normal business activity in their Finnish business operations.

The definition of key workplace types with different liability relationships is approached from the perspective of the three most relevant pieces of legislation, which cover issues concerning the liability of the property owner, employer and primary operator in relation to preparing for accidents and in the event of damages.

Rescue planning is based on a rescue plan prepared for business locations and the Group's construction sites. The rescue plan serves as an instrument for the development of safety. The rescue plan must include information on the measures taken to prevent hazardous situations, what preparations are taken, and what is the procedure for responding to accidents.

Crisis communications must be seen from two perspectives: internal flow of information and external communications. These two dimensions go hand in hand in an accident, because the fast and reliable internal flow of information is necessary for appropriately responding to the requirements of the media.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Onnettomuustilanteen määrittely ja tilannekuva YIT:llä.....	2
2.1	Vakava työtapaturma.....	2
2.2	Kuolemaan johtava äkillinen sairauskohtaus	3
2.3	Koneen tai laitteen aiheuttama onnettomuus	5
2.4	Tulipalo	5
2.5	Räjähdysonnettomuus työmaalla.....	6
3	Keskeisimpien työpaikka-tyyppien määrittely ja niiden tunnistaminen vastuusuhteiden kannalta	8
3.1	Kiinteä toimipaikka (toimisto)	9
3.1.1	Pääasiallista määräysvaltaa käyttävänä työntajana ja rakennuksen omistajana	9
3.1.2	Vuokralaisena	9
3.2	Kiinteä toimipaikka (tukikohta, tuotantolaitos)	10
3.3	Väliaikainen toimipaikka	10
3.3.1	”Perinteinen” yhteinen rakennustyömaa.....	10
3.3.2	Vuokrattu tila tai rakennuttajan osoittama tila työmaatarpeisiin 12	
4	Pelastus-/ varausmissuunnitelman perusteiden määrittely ja turvallisuusvastuut konsernin työpaikoilla	13
4.1	Pelastussuunnitelman ja turvallisuustoiminnan tavoite.....	14
4.2	Toimipisteen / työmaan turvallisuushenkilöstön nimeäminen, varaaminen ja kouluttaminen	15
4.3	Turvallisuustoiminnan vastuut	16
4.3.1	Ylin johto	16
4.3.2	Keskijohto	17
4.3.3	Työnjohto.....	17
4.3.4	Työntekijä	18
4.3.5	Yhteistyökumppanit konsernin toimipisteissä ja työmailla ...	19
4.3.6	Konsernin turvallisuuspäällikkö ja muu konsernin turvallisuuden esikunta- / tukiorganisaatio	19
5	Viestinnän pelisäännöt onnettomuustilanteessa.....	21
5.1	Viestinnän riskienarviointi	21
5.2	Kriisiviestinnän koordinointi ja toimintavalmius.....	22
5.3	Onnettomuustilanteen viestintä työmaalta / työpaikalta	23
6	Yhteenvedo	25

1 Johdanto

Rakennusalan yritys, joka toimii pääurakoitsijana useilla paikkakunnilla ja muuttuvissa toimintaympäristöissä on satoja työpaikkoja, joiden toimintaan onnettomuustilanteessa on varauduttava. Varautuminen lähtee liikkeelle riittävän realistisen tilannekuvan eli riskienarvioinnin määrittelystä, minkä pohjalta laaditaan työpaikkakohtaiset pelastussuunnitelmat.

Varautumisen tavoitteena on parantaa organisaation kykyä jatkaa mahdollisimman kivuttomasti kohtaamastaan onnettomuustilanteesta niin inhimillisestä, taloudellisesta, juridisista kuin viestinnällisistä näkökulmista arvioiduna.

Tutkielmassa käsitellään näitä pääotsikoita (tilannekuva, työpaikat, pelastussuunnitelma, viestintä kriisitilanteessa) omina erillisinä kokonaisuuksina ja yhteenvedossa arvioidaan johtopäätöksinä konkreettisia varautumiseen liittyviä toimenpiteitä.

2 Onnettomuustilanteen määrittely ja tilannekuva YIT:llä

Onnettomuudesta on kysymys silloin, kun tapahtuma ei johdu kenenkään ihmisen tahallisesta tai rikollisesta toiminnasta ¹. Tämän viranomaisen määrittelemän käsitteen pohjalta tässä tutkielmassa arvioidaan YIT Oyj:n ja sen tytäryhtiöiden toimintakykyä ja varautumista onnettomuustilanteessa toimimiseen ja jatkuvuuden hallintaan eli palautumiskykyä normaaliin liiketoimintaan Suomen liiketoiminnoissa.

Riskitarkastelun perusteella, joka perustuu tapahtuman todennäköisyyden ja seurausten vakavuuden arviointiin, YIT:n rakennusliiketoiminnassa keskeisimmät onnettomuustilanteet ², joihin tässä tutkielmassa keskitytään, ovat:

- Vakava työtapaturma
- Kuolemaan johtava äkillinen sairauskohtaus
- Koneen tai laitteen aiheuttama onnettomuus
- Tulipalo
- Räjähdysonnettomuus työmaalla

2.1 Vakava työtapaturma

Tapaturmavakuutuslain (608/1948) 4 §:n mukaan tapaturmalla tarkoitetaan äkillistä, ennalta arvaamatonta ja ulkoisen tekijän aiheuttamaa tapahtumaa, josta on välittömänä seurauksena vamma tai sairaus. Tapaturmasta tulee työtapaturma, kun se sattuu joko työtä tehdessä (työssä) tai työstä johtuvissa olosuhteissa (työpaikalla tai työpaikkaan kuuluvalla alueella, matkalla asunnosta työpaikalle tai päinvastoin, työntekijän ollessa työnantajan asioilla). Myös työntekijälle hänen yrittäessään varjella tai pelastaa työnantajansa omaisuutta

¹ Poliisiviranomaisen määrittely (<https://www.poliisi.fi/poliisi%5Chome.nsf/pages/6D78F0F856051382C2256BC6002E2CAB?opendocument>)

² YIT:n tapaturma- ja onnettomuustilastot 2008 - 2014

tai työtoimintansa yhteydessä ihmishenkeä sattunut tapaturma korvataan ja käsitellään työtapaturmana.

Vakavan työtapaturman tunnusmerkit ovat edellä mainitun lisäksi se, että tapaturman seurauksena on työntekijän kuolema tai vaikealaatuinen vamma, josta on odotettavissa yli 30 vuorokauden työkyvyttömyys ja se, että sattunut työtapaturma kuuluu ilmoitusvelvollisuuden piiriin paikalliselle työsuojelu- ja poliisiviranomaiselle³. Työnantajahan on velvollinen viipymättä ilmoittamaan suoraan työsuojeluviranomaiselle sellaisesta työtapaturmasta tai työstä johtuvasta ammattitautitapauksesta, jonka seurauksena on ollut kuolema tai vaikealaatuinen vamma⁴. Se mitä edellä mainitaan työnantajan ilmoitusvelvollisuudesta, sovelletaan työsuojeluviranomaisen mukaan myös yhteisen rakennustyömaan päätoteuttajaan.

TILANNEKUVA

Kuolemaan johtaneita työtapaturmia on sattunut YIT:n työmailla yksi vuosien 2008 – 2014 aikana. Vakavia työtapaturmia (poissaolo > 30 vrk) on sattunut keskimäärin 25 kpl vuosittain, jotka aiheuttavat n. 80 % kaikista työtapaturmista johtuvista poissaolopäivistä.⁵

Liiketoiminnallinen riskitaso yhden vakavan työtapaturman välittöminä ja välillisinä kustannuksina on 500 000 – 800 000 € ilman maine- / brändiva-hinkoa tai menetettyä työpanosta.⁶

2.2 Kuolemaan johtava äkillinen sairauskohtaus

Isoon henkilöstömäärään mahtuu merkittävä joukko ihmisiä, jotka kuuluvat yleisempien äkillisten sairauskohtauksien riskiryhmiin. Tässä mainitut yleisimmät sairauskohtaukset eivät oletettavasti ole sellaisia, että niistä olisi yleisesti seurauksena uhrin menehtyminen, mutta asiaa tarkastellaan tässä yhteydessä niin, että kyseessä on kuolemaan johtava äkillinen sairauskohtaus. Tällöin tarkasteluun tulee myös työyhteisön toimintakyky ja sen palautuminen normaaliin toimintakykyyn mahdollisimman nopeasti.

³ AVI / Työsuojeluhallinto: <http://www.tyosuojelu.fi/fi/tyotapaturma> (18.3.2015)

⁴ Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006 46 §).

⁵ YIT:n tapaturma- ja onnettomuustilastot 2008 - 2014

⁶ YIT:n yksilöllinen tapaturmavakuutus ja sen ehdot

Äkillinen sairauskohtaus tulee usein yllättäen ja varoittamatta. Silloin auttajan on tärkeää pysyä rauhallisena, sillä hätäilyllä voi hermostuttaa potilasta ja potilaan tilanne voi entisestään huonontua. Tällöin ensiaputaitojen harjoittelulla ja varautumisella on merkittävä vaikutus sairauskohtauksen seurausten vakavuuden pienentämiseksi.

Yleisimmät sairauskohtaukset ovat ⁷:

- **Rintakipu, Angina Pectoris (AP)**
 - Syntyy kun sydänlihakseen syntyy hapenpuute. Hapenpuute syntyy yleensä, kun sydänlihaksessa olevat sepelvaltimot kalkkeutuvat ja ahtautuvat.
- **Sydäninfarkti**
 - syntyy kun sydänlihaksen sepelvaltimo tukkeutuu, jolloin sydänlihakseen syntyy hapenpuute. Tästä voi syntyä kuolio johonkin kohtaan sydänlihasta.
 - tavallisin äkkikuoleman syy
- **Akuutti hengenahdistus (esim. keuhkoastma)**
 - kohtauksen aikana ilmankulku vaikeutunut keuhkoputkistossa
- **Diabetes**
 - Diabetes on haiman toiminnallinen häiriö, jossa insuliinin tuotanto haimassa on vähentynyt tai loppunut kokonaan. Insuliinia tarvitaan ylläpitämään elimistön normaali sokeritasapaino
 - Sokki = hypoglykemia (verensokeri on laskenut vaarallisen alas)
 - Kooma = hyperglykemia (potilaan verensokeri nousee vaarallisen korkeaksi pitkällä aikavälillä)
- **Kouristeleva potilas**
 - kouristelu johtuu aivokudoksen paikallisesta tai laaja-alaisesta sähköpurkauksesta

TILANNEKUVA

YIT:n työpaikoilla on vuosien 2008 – 2014 aikana menehtynyt sairauskohtauksen takia enemmän henkilöitä kuin työtaturmissa. Sairauskohtausta

⁷ SPEK – Teemakirje: ENSIAPU / SAIRAUSKOHTAUKSET

voidaan pitää työtaturmaa todennäköisempänä mutta myös liiketoiminnan kannalta vähemmän haitallisena.

Kokemukseen perustuva liiketoiminnallinen riskitaso yhden kuolemaan johdaneen sairauskohtauksen johdosta on suurusluokaltaan 10 000 – 20 000 € ilman maine- / brändivahinkoa tai menetettyä työpanosta.

2.3 Koneen tai laitteen aiheuttama onnettomuus

Työmailla käytetään päivittäin lukuisia erilaisia isoja työkoneita ja –välineitä, jotka epäkunnossa ollessaan tai huolimattomasti käsiteltynä aiheuttavat vakavaa vaaraa toimintaympäristön henkilöstölle, omaisuudelle ja sivullisille. Yleisimmin koneen tai laitteen aiheuttamassa onnettomuudessa on seurauksena omaisuusvahinkoja, mutta henkilövahinkojen riski on aina olemassa ja seurausten vakavuus on tällöin aina suuri. Onnettomuuden aiheuttavat yleisimmin puutteet koneen / laitteen käyttöönottotarkastuksessa, jossa ei huomata koneessa olevia puutteita. Myös koneen käyttäjän oma huolimattomuus tai välinpitämättömyys turvallisuusasioita kohtaan on merkittävä osatekijä onnettomuuden sattuessa. Isoimmat työkoneet ovat YIT Kalusto Oy:n omistuksessa ja työmailla käytetään hyvin laajasti omia koneita ja laitteita.

TILANNEKUVA

YIT:n työmailla sattui vuosien 2013 – 2014 aikana noin 20 onnettomuustilannetta, jossa esimerkiksi kaatui ajoneuvonosturi, ponttauskone tai betonipumppausauto, nostoapuväline rikkoontui, lasielementti tai betonielementti tippui tai telineiden rakenteet pettivät.

Kokemukseen perustuva liiketoiminnallinen riskitaso koneen tai laitteen aiheuttamasta onnettomuudesta on suurusluokaltaan 10 000 – 800 000 € ilman maine- / brändivahinkoa tai menetettyä työpanosta (tällöin vahinko voi olla erittäin merkittävä työtehtävän kannalta kriittisen koneen rikkouduttua).

2.4 Tulipalo

Tulipalo on hallitsemattomasti valloilleen päässyt tuli. Se aiheuttaa helposti vaaraa henkilöstön turvallisuudelle ja terveydelle sekä pahimmillaan suurta

tuhoa. Suurimman riskin YIT:n liiketoiminnassa tulipalon syttymiseen aiheuttavat huolimattomasti suoritettut tulityöt, joita tehdään rakennustyömailla päivittäin hyvin laajassa mittakaavassa.

TILANNEKUVA

Vuosien 2008 – 2015 (maaliskuun alkuun mennessä) YIT:n työmailla on tapahtunut neljä merkittävää työmaapaloa, joista on aiheutunut merkittäviä omaisuusvahinkoja. Onneksi henkilövahingoilta on kaikissa tapauksissa onnistuttu välttymään. Vaikka tulipalosta johtuvat onnettomuudet pystytään pääosin vakuuttamaan, niin on huomioimisen arvoista, että välillisiä vahinkoja ei käytännössä pystytä tai voida vakuuttaa. Tällöin riski kohdistuu liikeloudellisiin seikkoihin kuten vuokralaisten ja asiakkaiden kanssa tehtyihin sopimuksiin tai niiden mahdollisiin purkamisiin ja tästä aiheutuviin menetyksiin.

Kokemukseen perustuva liiketoiminnallinen riskitaso tulipalo-onnettomuudesta on suurusluokaltaan 50 000 – 5 000 000 € ilman maine- / brändivahinkoa tai menetettyä työpanosta.

2.5 Räjähdysonnettomuus työmaalla

YIT:n liiketoimintaan kuuluu merkittävästi maanrakennustöitä. Erilaiset räjäytys- ja louhintatyöt ovat kiinteä osa työmaatoimintaa.

YIT:n liiketoiminnassa vastuu räjäytys- ja louhintatöissä ulottuu tapauskohtaisesti hyvin laajalle alueelle, koska usein toimitaan grynderinä eli toteutetaan omaperusteista rakentamista, jossa rakennuttaminen, suunnittelunohjaus, rakentamisen valmistelu ja itse rakentaminen on YIT:n ja sen henkilöstöön kuuluvien vastuuhenkilöiden vastuulla. Tällöin räjäytys- ja louhintatöihin liittyvää lainsäädäntöä joudutaan tulkitsemaan hyvin monelta eri kantilta. On ymmärrettävä, että vahingon sattuessa vastuussa on mitä todennäköisimmin YIT riippumatta siitä, mikä osapuoli (rakennuttaja, pääurakoitsija, suunnittelija, aliurakoitsija) on huolimattomuuttaan laiminlyönyt velvollisuksiinsa ja aiheuttanut vahingon. Räjähdyksen ja louhintaonnettomuudet muistuttavat tulipalo-onnettomuuksia siten, että niissä herkästi vaarannetaan työmaan ulkopuolinen turvallisuus ja voidaan aiheuttaa yleistä vaaraa työmaan vaikutuspiirissä.

TILANNEKUVA

Vakavin onnettomuus, jossa YIT on ollut osallisena (ns. kärsivänä osapuolena), tapahtui 3.7.2012 Matinkylässä. Työmaalla sattui räjähdysonnettomuus, jossa louhintaan liittyvässä räjäytyksessä lensi kiviä asuinhuoneistoihin, julkisiin tiloihin sekä lähiympäristöön aina 250 metrin päähän. Onnettomuudessa loukkaantui seitsemän henkilöä, joista YIT:n työmaalla kaksi vakavasti. Onnettomuudessa vahingoittui 30 ajoneuvoa ja työkonetta. Kuuteen rakennukseen tuli vaurioita. Omaisuusvahinkoja kärsineitä asianomistajia oli yhteensä 44.⁸

Kokemukseen perustuva liiketoiminnallinen riskitaso räjähdysonnettomuudesta on suurusluokaltaan 20 000 – 1 000 000 € ilman maine- / brändivahinkoa tai menetettyä työpanosta. Lisäksi arviointiin vaikuttaa rikosoikeudellisen vastuun huomioiminen, joka kohdistuu lähtökohtaisesti aina henkilöihin.

⁸ Onnettomuustutkintakeskus, raportti Y2012-01: Onnettomuus louhintatyömaalla Espoossa 3.7.2012

3 Keskeisimpien työpaikka-tyyppien määrittely ja niiden tunnistaminen vastuusuhteiden kannalta

Tätä kohtaa tarkastellaan kolmen keskeisimmän lain ja asetuksen näkökulmasta, jotka määrittelevät rakennuksen omistajan / haltijan, työnantajan ja päätoteuttajan vastuukysymyksiä onnettomuustilanteeseen varautumisessa.

Pelastuslain (379/2011) mukaisesti rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on jokaisen osaltaan huolehdittava muun muassa siitä, että *rakennuksessa olevat henkilöt pystyvät tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa poistumaan rakennuksesta tai heidät voidaan pelastaa muulla tavoin.*⁹

Työturvallisuuslain (738/2002) mukaisesti työnantajan on huolehdittava henkilöstönsä riittävästä opastamisesta onnettomuusvaaran torjumiseen ja menettelytavoista onnettomuuden sattuessa sekä tarvittaessa on järjestettävä siihen liittyviä pelastautumisharjoituksia.¹⁰ Työturvallisuuslain henki on myös se, että yhteisellä työpaikalla se mikä koskee työnantajaa, sitoo myös yhteisen työpaikan pääasiallista määräysvaltaa käyttävää työnantajaa.

Valtioneuvoston asetus rakennustyön toteutuksesta (VNA 205/2009) asettaa selkeitä vaatimuksia yhteisen rakennustyömaan eri osapuolille, mutta ennen kaikkea vaatimukset pääasiallista määräysvaltaa käyttävälle työnantajalle eli päätoteuttajalle. Päätoteuttajan nimeää rakennushankkeeseen ryhtyvä eli rakennuttaja. Mikäli rakennuttaja ei nimeä päätoteuttajaa, hän vastaa itse lainsäädännössä päätoteuttajalle kuuluvista huolehtimis- ja toteuttamisvelvollisuuksista.

⁹ Pelastuslaki §9, 29.4.2011/379

¹⁰ Työturvallisuuslaki §44, 23.8.2002/738

Kaikessa edellä mainitussa lainsäädännössä on nähtävissä se, että varautumisen tulee olla toiminnanharjoittajan, rakennuksen omistajan tai työnantajan näkökulmasta suunnitelmallista, järjestelmällistä ja siinä on oltava toistuvuutta sekä (lähes) kaiken tulee olla kirjallisessa muodossa eli dokumentoituna.

3.1 Kiinteä toimipaikka (toimisto)

3.1.1 Pääasiallista määräysvaltaa käyttävänä työnantajana ja rakennuksen omistajana

Keskeisimmät ja todennäköisimmät riskitekijät / onnettomuustyyppit: vakava sairauskohtaus ja tulipalo sekä muut kiinteistöön ja henkilöstöön kohdistuvat rikollisten uhkatilanteiden hallinta ja teknisiin laitteisiin kohdistuvat onnettomuustilanteet (kahta viimeksi mainittua ei käsitellä tässä tutkielmassa).

Kiinteistön omistajan roolissa YIT:n tulee huolehtia yhteistoiminnasta kiinteistössä toimivien muiden työnantajien kanssa sekä huolehtia ja järjestää laitteistojen kunnossapidon asianmukainen huoltotoiminta (tekninen isännöinti).

Yhteistoiminnan perustana on kiinteistön pelastautumissuunnitelma, jonka sisältövaatimuksia käsitellään tutkielmassa myöhemmin. Yhteistoiminnan järjestämisessä on tärkeintä kiinteistössä työskentelevän henkilöstön perehdyttäminen pelastussuunnitelman vaatimuksiin. Apuna tietojen jalkautuksessa tulee hyödyntää kiinteistön intranetiä ja säännöllisiä pelastusharjoituksia.

Tähän kategoriaan YIT:n toiminnoissa kuuluvat pääkonttori Helsingissä ja maakunnissa toimivat YIT-keskukset sekä tytäryhtiön Kalustokeskuksen päätoimipaikka.

3.1.2 Vuokralaisena

Keskeisimmät ja todennäköisimmät riskitekijät / onnettomuustyyppit: vakava sairauskohtaus ja tulipalo. Tällöin riskitaso riippuu myös muiden toimijoiden (vuokralaisten) tekemisestä ja aiheutuuko niiden toiminnot vaaraa omalle toiminnalle, jolloin on erittäin merkityksellistä kiinteistön pelastustoimintaan liittyvään yhteistoimintaan aktiivinen osallistuminen.

Vuokralaisen roolissa korostuu se, että otetaan aktiivisesti selvää kiinteistön pelastussuunnitelmasta ja huolehditaan oman henkilöstön perehdyttämisestä

pelastussuunnitelman edellyttämiin asioihin. Lisäksi toimitaan aktiivisesti vuokranantajan kanssa ja annetaan oman toiminnan osalta keskeisimmät asiat huomioon otettavaksi kiinteistön pelastussuunnitelmassa muiden työnantajien tietoon.

Tähän kategoriaan YIT:n toiminnoissa kuuluvat toimisto-olosuhteissa toimivat yksittäiset alue- ja myyntikonttorit Helsingissä ja maakunnissa.

3.2 Kiinteä toimipaikka (tukikohta, tuotantolaitos)

Keskeisimmät ja todennäköisimmät riskitekijät / onnettomuustyytit: vakava työtapaturma, koneen aiheuttama onnettomuus ja tulipalo.

Se mitä on jo edellä todettu kohdissa 2.1.1 ja 2.1.2 toteutuu myös tässä kategoriassa, koska YIT toimii sekä omissa että vuokratuissa tiloissa. Tässä painopiste on kuitenkin toiminnan luonne huomioiden kohonneessa riskitasossa toimisto-olosuhteisiin verrattuna. Tällöin järjestelmällinen turvallisuustoiminta on paljon suuremmassa merkityksessä. Kiinteiltä toimipisteiltä edellytetään lähes rakennustyömaahan verrattavia tarkastusrutiineja esimerkiksi siisteyden ja järjestyksen kaltaisiin asioihin, koska olosuhteet tulee ylläpitää turvallisella tasolla jatkuvasti esimerkiksi paloturvallisuuden kannalta.

Jatkuva riskien arviointi eli toimintoihin liittyvien keskeisimpien vaarojen tunnistaminen ja toteutuessaan niiden seurausten vakavuuden arviointi sekä henkilöstön perehdytys korostuu.

Tähän kategoriaan YIT:n toiminnoissa kuuluvat Infrapalveluiden aluehoitourakoiden kiinteät tukikohdat, elementtitehdas sekä Kalustokeskuksen alueelliset toimipisteet.

3.3 Väliaikainen toimipaikka

3.3.1 ”Perinteinen” yhteinen rakennustyömaa

Keskeisimmät ja todennäköisimmät riskitekijät / onnettomuustyytit: vakava työtapaturma tai sairauskohtaus, koneen aiheuttama onnettomuus, tulipalo, räjähdysonnettomuus.

Suurimmat riskit onnettomuustilanteiden syntymiseen tapahtuvat YIT:n liiketoiminnassa yhteisillä rakennustyömailla, joissa YIT toimii yleensä lain tarkoittamana päätoteuttajana eli pääasiallista määräysvaltaa käyttävänä

työnantajana. Pääosin tämän lisäksi YIT toimii ns. grynderinä eli rakennushankkeeseen ryhtyvänä, jolloin myös rakennuttajaa koskeva turvallisuuslainsäädäntö tulee erityisesti huomioitavaksi. YIT toimii myös urakkakohteissa, joissa rakennuttajana toimii ulkopuolinen taho ja silloin lähtökohtana ovat rakennuttajan laatimat kohdekohtaiset kaupalliset asiakirjat, turvallisuusasiakirja ja menettelytapa- ja turvallisuusohjeet.

Ohjaavana lainsäädäntönä toimivat keskeisimmin työturvallisuuslaki ja sen pohjalta annetut valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (VnA 205/2009) ja valtioneuvoston asetus työvälineiden turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta (403/2008) sekä valvovana viranomaisena aluehallintoviraston työsuojeluhallinto (työsuojeluviranomainen).

Onnettomuustilanteiden varautumisessa keskeisintä on VnA 205/2009 §13 ja 14. luku kokonaisuudessaan. Päätoteuttajan on tällöin huolehdittava kaikkien työmaalla työskentelevien henkilöiden asianmukaisesta perehdytyksestä sopimussuhteista riippumatta ja samalla kaikkien työmaalla työskentelevien työnantajien on annettava työntekijöistään riittävät tiedot päätoteuttajalle ja noudatettava päätoteuttajan antamia turvallisuutta koskevia ohjeita.

Huomioimisen arvioista on nykyisin, että yhteiset rakennustyömaat ovat mitä enenevimmissä määrin hyvin monimuotoisia ja – kulttuurisia. Yhdellä normaalin kokoisena pidettävälläkin rakennustyömaalla saattaa olla kymmeniä eri kansallisuuksia ja siellä saatetaan puhua lukuisia kieliä. Tällöin on huomioitava VnA 205/2009 § 72 vaatimukset:

”Työntekijöiden varoittaminen tulipalon johdosta tulee järjestää siten, että hälytys havaitaan tehokkaasti vaara-alueilla ja että samalla voidaan todeta, keitä hälytys koskee.

Työntekijöille on annettava tarpeelliset suojeleohjeet tulenkäsittelystä, palonvaaraa aiheuttavasta työskentelystä, palo- tai räjähdysvaarallisten aineiden käsittelemisestä ja säilyttämisestä, häätäilmoituksesta, palo- ja pelastustoimen hälyttämisestä, palo-ovien sulkemisesta ja nopeasta poistumisesta tarvittaessa sekä muista tulipalon varalta tai sen sattuessa vallitsevien olosuhteiden mukaan varteen otettavista toimenpiteistä.”

Em. vaatimukset ovat erittäin haasteellisia saada asianmukaisesti ja riittävän ymmärrettävällä tavalla perehdytettyä henkilön tullessa ensimmäistä kertaa työmaalle. Hyvinä käytäntöinä työmailla tuleekin käyttää mahdollisimman

paljon kuviin ja symboleihin perustuvia kylttejä ja ohjeita sekä edellyttää kaikilta työnantajilta suomen- tai englanninkielistä työnjohtoa, joka kommunikoi työntekijöiden kanssa parhaalla mahdollisella yhteisesti ymmärrettävällä kielellä.

Rakennustyömaan ei pidä myöskään aiheuttaa omalla toiminnallaan vaaraa työmaan vaikutuspiirissä oleville kiinteistöille ja niiden pelastussuunnitelmiin.

Kun YIT toimii kohteen rakennuttajana, tulee YIT:n laadittavaksi kohteen valmistuessa muun muassa kiinteistön pelastussuunnitelma ja sen perehdyttäminen ensimmäisen kerran kiinteistöön tuleville käyttäjille. Tämä näkökulma liittyy myytävään tuotteeseen, joka on YIT:n liiketoiminnan keskiössä.

Tähän kategoriaan YIT:n toiminnoissa kuuluu pääosa työpaikoista koko konsernissa.

3.3.2 Vuokrattu tila tai rakennuttajan osoittama tila työmaatarpeisiin

Keskeisimmät riskitekijät ovat kuten kohdassa 2.3.1 lueteltu: vakava työtapa- turma tai sairauskohtaus, koneen aiheuttama onnettomuus, tulipalo, räjähdys- onnettomuus. Tässä kohdassa keskitytään tiloihin, joita käytetään rakennus- työmaan tukitoimintoihin kuten työmaatoimistona tai henkilöstön sosiaaliti- loina.

Usein joudutaan käyttämään vuokrattuja tai rakennuttajan osoittamia tiloja työmaan tukitoimintojen järjestämiseen. Tällöin noudatetaan kiinteistön omistajan tai rakennuttajan laatimia turvallisuusohjeita. Jos näitä ei ole laa- dittu, niitä tulee aktiivisesti vaatia tai viime kädessä laatia ne itse ja hyväk- syttää kiinteistön omistajalla tai rakennuttajalla.

Teollisessa ympäristössä noudatetaan tinkimättömästi asiakkaan laatimia tur- vallisuuohjeita.

4 Pelastus-/ varautusmissuunnitelman perusteiden määrittely ja turvallisuusvastuut konsernin työpaikoilla

Suunnittelun perusteena ja lähtökohtana on toimipaikoille ja konsernin työmaille laadittava pelastussuunnitelma, joka toimii turvallisuutta kehittävän työn välineenä. Pelastussuunnitelman tulee sisältää tiedot siitä, millä tavalla vaaratilanteita pyritään ennaltaehkäisemään, miten niihin varaudutaan ja millä tavalla tapahtuvissa onnettomuustilanteissa toimitaan.

Toimipisteissä ja työmailla olosuhteet tulee järjestää niin, että tulipalojen ja muiden tunnistettujen onnettomuustyyppien riskitaso on mahdollisimman vähäinen. Lisäksi onnettomuudesta varoittaminen ja hälyttäminen tulee järjestää niin, että kaikki saavat siitä riittävän ajoissa tiedon.

Onnettomuustilanteessa henkilöstön tulee osata poistua asianmukaisia reittejä pitkin työpaikkakohtaiselle kokoontumispaikalle, jolloin esim. rakennustyömailla on jatkuvasti kiinnitettävä huomiota yleiseen järjestykseen ja siisteyteen. Jokaiselta työntekopaikalta on oltava tällöin turvallinen poistumisreitti kokoontumispaikalle.

Työpaikoilla (yhteisillä rakennustyömailla), joissa YIT toimii pääasiallista määräysvaltaa käyttävänä työnantajana, tulee huolehtia järjestelmällisesti kaikkien siellä työskentelevien työntekijöiden työmaakohtaisesta perehdytyksestä, jossa yhtenä keskeisimpänä asiana on perehdyttää työntekijä toimimaan mahdollisimman ennalta ehkäisevästi turvallisuusasioissa. Lisäksi painopiste tulee olla onnettomuustilanteessa asianmukaisesti toimimiseen. Tällöin jokaiselle työntekijälle tulee antaa riittävät tiedot työpaikan osoitteesta, hätäilmoituksen teosta ja vaaratilanteiden ilmoittamisesta työnjohdolle viipymättä.¹¹

¹¹ Pelastuslaki §14, 16 ja 17, 29.4.2011/379

4.1 Pelastussuunnitelman ja turvallisuustoiminnan tavoite

Pelastussuunnitelman ja turvallisuustoiminnan tavoite on konsernin toimipisteissä ja työmailla työskentelevien ja asioivien henkilöiden turvaaminen erilaisten onnettomuuksien varalta sekä varmistaa liiketoiminnan mahdollisimman häiriötön jatkuvuus.

Jotta tavoitteeseen voidaan päästä, työpaikoilla kaikkien on tunnettava pelastussuunnitelma sekä ennen kaikkea käytädyttävä pelastussuunnitelman pohjalta laadittujen toimintaohjeiden mukaisesti. Jokainen työntekijä tulee perehdyttää huolellisesti näihin ohjeisiin ja työnjohdon / esimiesten tulee valvoa ohjeiden noudattamista.

Toimintaan nimetyllä turvallisuushenkilöstöllä tulee olla valmiudet mm. seuraavien vaarojen ja uhkatilanteiden varalta;

- Tulipalo; pelasta, poistu, hälytä, sammuta, rajoita, opasta
- Ensiapu; tapaturma, sairauskohtaus
- Räjähdysonnettomuus rakennustyömaalla
- Kone- / laiteonnettomuus rakennustyömaalla, sekä muut onnettomuustyytit (joita ei tässä tutkielmassa ole käsitelty);
- *Rikollisten uhkatilanteiden hallinta*
- *Toiminta kaasua- ja myrkyvaaratilanteessa*
- *Toiminta säteilyvaaratilanteessa*
- *Toiminta vesivahingon, sähkö- ja lämpökatkoksen sattuessa*

Jokaisen turvallisuustehtäviin nimetyin tulee laatia toimipistekohtaiset / työmaakohtaiset vaaratilanneohjeet ja selvittää oman toimipaikkansa turvallisuusjärjestelyt kuten:

- alkusammuttimet; sijainti, käyttöohjeet
- hälyttäminen; puhelinnumerot, hälytysohjeet
- poistumistiet; sijainti, poistumisohjeet, kokoontumispaikka
- ensiapu; välineet, ensiapuhenkilöt, toimintaohjeet
- muut uhkatilanteet; toimintaohjeet eri uhkatilanteille
- turvallisuusorganisaatio; paikalliset turvallisuus-/yhteyshenkilöt
- turvallisuusviranomaiset; pelastus, poliisi, AVI/työsuojeluviranomainen, Tukes, muut paikalliset viranomaistahot

4.2 Toimipisteen / työmaan turvallisuushenkilöstön nimeäminen, varaaminen ja kouluttaminen

Konserni ylin johto vastaa viime kädessä siitä, että jokaisessa toimipisteessä / työmaalla on nimetty turvallisuushenkilöstö. Kiinteiden toimipisteiden osalta tästä asiasta huolehtii käytännössä konsernin toimitilaturvallisuudesta erikseen vastaava henkilö. Työmaiden osalta vastuu on kohteeseen nimetyllä vastaavalla työnjohtajalla. Konsernin työmailla vastaava työnjohtaja toimii sekä maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamana vastaavana työnjohtajana ¹² että valtioneuvoston asetuksen rakennustyön turvallisuudesta tarkoittamana päätoteuttajan pätevän vastuuhenkilön roolissa ¹³.

Kiinteissä toimipisteissä kohteen isännöitsijän tehtäviin kuuluu resursoida ja koordinoida toimipisteen turvallisuushenkilöiden nimeämistä, varaamista ja koulutusta tila- / kerroskohtaisesti. Tämä vaatimus huomioidaan, kun laaditaan kohdekohtaisia isännöintisopimuksia.

Työmailla konsernin johto ohjeistaa, että edellä mainitun työmaan vastaavan työnjohtajan lisäksi työmaalle nimetään kohteen työpäällikön (keskijohdon) toimesta työmaakohtainen työturvallisuuspäällikkö, joka toimii tehtävässään oman toimen ohella ("oto"). Hänen tehtävänä on huolehtia järjestelmällisesti siitä, että työmaan turvallisuus- ja pelastussuunnitelma on ajan tasalla sekä järjestää työmaan perehdytykset dokumentoidusti.

Konsernin johto edellyttää myös työmaiden turvallisuushenkilöstön, joka on käytännössä työmaalla työskentelevä YIT:n työnjohto, turvallisuuskoulutusta säännöllisin välein. Määrämuotoisten työturvallisuus- ja tulityökorttikoulutusten lisäksi edellytetään yrityskohtaista turvallisuusjohtamisen pätevyyskoulutusta, jonka kesto on kaksi päivää (16 h). Tämä koulutus on ollut YIT:n sisäisessä koulutusjärjestelmässä vuodesta 2001 ja vuosittain koulutetaan 250 – 300 henkilöä.

¹² Maankäyttö- ja rakennuslaki §122, 5.2.1999/132

¹³ Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta §12, 205/2009

4.3 Turvallisuustoiminnan vastuut

Vastuu on aina organisaation ylimmällä päätöksentekotasolla, josta se voi siirtyä tehtävien siirron mukana alaspäin. Kun tehtäviä siirretään eli delegoidaan, on kuitenkin voitava huolehtia siitä, että samalla annettavat toimivaltuudet ovat riittävät. Jos esimerkiksi hankintavaltuuksia halutaan siirtää sellaiselle tasolle, jossa turvallisuusasiat voidaan riittävästi ottaa huomioon, tulee tämä järjestää sekä organisatorisena ratkaisuna että toimivaltuuskysymyksenä. Delegointipäätökset olisi hyvä tehdä kirjallisesti.

Vaikka olennaista merkitystä vastuun jakautumisella ja organisaation yleisellä toimintarakenteella ei olekaan, niin käytännössä voidaan puhua linjaorganisaatiosta ja sen mukaisesta vastuusta, ryhmätoimivallasta ja esikuntatoiminnasta. Näistä seuraa käytännössä erilaisia työnjakoja. Nämä työnjaot näkyvät tehtävissä ja siten myös vastuussa, koska usein vastuu syntyy tehtävien puutteellisesta hoitamisesta.

Olellainen merkitys on organisaatiomalleista ja toimivaltasuhteista riippumatta annettava yksilölliselle tehtävänkuvaukselle eli sille seikalle, miten kunkin työnantajan edustajan toimintavelvollisuudet eri tehtävineen on määritetty. Turvallisuus- ja työsuojeluvastuun kannalta olisi oikeasuhtaista, että henkilöstön tehtävät on riittävän seikkaperäisesti määritetty, jotta jokaisella mahdollisella vastuuhenkilöllä olisi selvä kuva siitä, mitä hänen tehtäviinsä kuuluu. Samalla valtuudet tehtävien hoitoon tulisi olla kunnolla määriteltyjä.

Vastuun toteutumisesta todettakoon, että työssä on lähtökohtana aina nähtävä ennakoivuus ja järjestelmällisyys: suunnitellaan työ, tehdään työ suunnitelman mukaisesti ja varmistetaan, että kaikki asianosaiset ovat tietoisia oman tekemisensä vaikutuksesta turvallisuuden toteutumiseen.¹⁴

4.3.1 Ylin johto

Ylin johto vastaa aina kokonaisuudesta ja viime kädessä yrityksen työntekijöiden ja toimihenkilöiden aiheuttamista vahingoista / vaara- ja onnettomuustilanteista.

¹⁴ Haastattelu 2.3.2015, Reijo S Lehtinen / Rakennusteollisuus RT ry.

Ylimpään johtoon kuuluvat yrityskohtaiset toimitusjohtajat ja toimitusjohtajan suorat alaiset.

Keskeisimmät turvallisuustehtävät:

1. Organisoivat turvallisuuden, perehdytyksen ja opastuksen yrityksen toiminnan, yrityksen arvojen ja johtamisen periaatteiden kautta
2. Asettavat turvallisuustavoitteet (=tahtotilan) ja valvovat niitä
3. Varmistavat toiminnalle riittävät resurssit

4.3.2 Keskijohto

Yrityskohtaisesti keskijohdon tehtävänä on toteuttaa ylimmän johdon asettamia tavoitteita. Keskijohdon työsuojelutoiminnan painopiste on vaarojen ennaltaehkäisyssä, suunnittelussa ja riskienhallinnassa.

Keskijohtoon kuuluvat liiketoiminnasta tulosvastuulliset päällikkötason tehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt sekä työmaiden vastaavat työnjohtajat, joilla on suorina alaisina toimihenkilötehtävissä toimivia työnjohtajia.

Keskeisimmät turvallisuustehtävät:

1. Organisoida työmaan työnjohdon turvallisuusvalvonnan
2. Varmistaa edellytykset työpaikkakohtaiselle perehdyttämiselle ja työnopastukselle
3. Varmistaa ali- ja sivu-urakoitsijoiden työturvallisuusohjeistuksen valvonnan
4. Valvoa käyttöön otettavia uusia koneita ja laitteita

4.3.3 Työnjohto

Työmaan työnjohto eli lähiesimiehet kantavat suurimman vastuun työnantajalle kuuluvista käytännön turvallisuusvelvollisuuksista, koska he joutuvat käytännössä toimeenpanemaan työnantajalta saatuja turvallisuusohjeita ja voimassa olevaa työsuojelu- ja turvallisuuslainsäädäntöä sekä riittävällä tasolla jatkuvasti valvomaan niitä. Työnjohtorooliin kuuluvat kaikki esimiesasemassa olevat henkilöt suhteessa suoraan alaiseen sekä työnjohtaja-tehtävissä toimivat toimihenkilöt rakennustyömaalla.

Keskeisimmät turvallisuustehtävät:

1. Opettaa, ohjata, valvoa, suunnitella ja toteuttaa työlajikohtaista tekemistä
2. Perehdyttää, opastaa työhön ja valvoa työntekijöitä
3. Valvoa ali- ja sivu-urakoitsijoita, työolosuhteita, käytettäviä koneita ja laitteita, työmenetelmiä ja muita työhön liittyviä tekijöitä

4.3.4 Työntekijä

Suomalaisessa työsuojelulainsäädännössä työntekijällä ei lähtökohtaisesti ole vastuuta omasta toiminnastaan, muuten kuin jos aiheuttaa tahallaan tai erittäin törkeällä tavalla vaaraa itselleen ja muiden turvallisuudelle ja terveydelle. Pelastus- ja rikoslain näkökulmasta työntekijälle saattaa syntyä vastuuta omasta huolimattomuudestaan esim. kuolemantuottamuksen tai huolimattomien tulitöiden osalta, mutta ensisijainen vastuu Suomessa on aina osoitettu työnantajalle.

Työntekijällä on kuitenkin merkittäviä velvollisuuksia oman työsopimuksensa mukaisesti noudattaa työnantajansa turvallisuusohjeita ja -määräyksiä sekä¹⁵

- oltava yhteistoiminnassa turvallisuuden ylläpitämiseksi ja tehostamiseksi työpaikalla
- vältettävä muihin työntekijöihin kohdistuvaa häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua
- noudatettava työturvallisuuslakia ja työnantajan sen nojalla antamia määräyksiä
- noudatettava saamansa opastuksen ja ohjeiden mukaisesti turvallisuus- ja suojeluohjeita (koneet, laitteet, kemikaalien käsittely), jottei työstä aiheudu vaaraa itselle eikä muille työntekijöille
- noudatettava järjestystä ja siisteyttä
- käytettävä tapaturman tai terveyden haitan estämiseksi määrättyjä suojavälineitä ja -laitteita
- poistettava mahdollisuuksiensa mukaan havaitsemansa ilmeistä vaaraa aiheuttavat viat ja puutteellisuudet
- ilmoitettava suojavälineissä, koneissa, laitteissa tai työvälineissä olevista puutteista esimiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle
- käytettävä sellaisia vaatetusta, ettei siitä aiheudu tapaturmanvaaraa

¹⁵ Työturvallisuuslaki 4. Luku

- oltava poistamatta tai turmelematta tapaturman tai sairastumisen vaaran välttämiseksi tarkoitettua laitetta tai ohje- tai varoitusmerkintää
- osallistuttava työterveyshuoltolain perusteella työkyvyn arvioimiseksi tehtäviin terveystarkastuksiin sekä ennen työsuhteen alkamista että työsuhteen aikana
- jos työstä aiheutuu vakavaa vaaraa työntekijän omalle tai muiden työntekijöiden hengelle tai terveydelle, työntekijällä on oikeus pidättäytyä tällaisen työn tekemisestä.

4.3.5 Yhteistyökumppanit konsernin toimipisteissä ja työmailla

Työmailla turvallisuuden johtovelvollisuudet koskevat kaupallisissa asiakirjoissa nimetyt urakoita ja hankintoja. Työmailla on aina nimettävä, ketkä kaikki kuuluvat ”johdettaviin”. Tämä asia määritellään yleensä kaupallisissa asiakirjoissa kuten urakkaohjelmasta ja lopullisesti yksilöitynä sopimuksesta.

16

Jos on epäselvää, ketkä kuuluvat ”johdettaviin”, päätoteuttajan on tiedusteltava ja varmistettava asiaa hankkeen rakennuttajalta. Huom.! ”Johdettavan” ei tarvitse olla lainkaan sopimussuhteessa päätoteuttajaan eli johtovelvolliseen, kuten Kouvolan hovioikeuden ratkaisusta KouHO 2009:5 voidaan päätellä: *päätoteuttajan velvollisuudet ulotettiin alistamattomaan sivu-urakoitsijaan, joka oli kuitenkin mainittu pääurakkasopimuksen kohdassa ”Muut urakoitsijat ja tilaajan hankinnat”.*

Yhteistyökumppanin keskeisimmät turvallisuustehtävät:

1. Noudattaa YIT:n määräyksiä ja sopimuksia
2. Huolehtia työturvallisuussuunnittelusta, jossa oleellista on riskien arviointi ja ennaltaehkäisy
3. Vastata turvallisesta toteutuksesta omaan työkenttään liittyen
4. Opastaa ja valvoa omia työntekijöitä

4.3.6 Konsernin turvallisuuspäällikkö ja muu konsernin turvallisuuden esikunta- / tukiorganisaatio

Konsernin turvallisuuspäällikön ja muun turvallisuusorganisaation tehtävänä on toimia asiantuntijana turvallisuusasioissa sekä kehittää toimintaa entistä

¹⁶ Rakennusurakan yleiset sopimusehdot (YSE1998) §4

turvallisempaan toimintaan ja tiedottaa henkilöstöä ajankohtaisista turvallisuusasioista. Tukiorganisaatiolla ei ole oikeudellista vastuuta konsernin operatiivisesta toiminnasta. Oikeudellinen vastuu rajoittuu annettujen ohjeiden paikkansa pitävyyteen ja turvallisuustoiminnan asianmukaiseen järjestelmälliseen toteuttamiseen.

Turvallisuuden tukiorganisaation keskeisimmät turvallisuustehtävät:

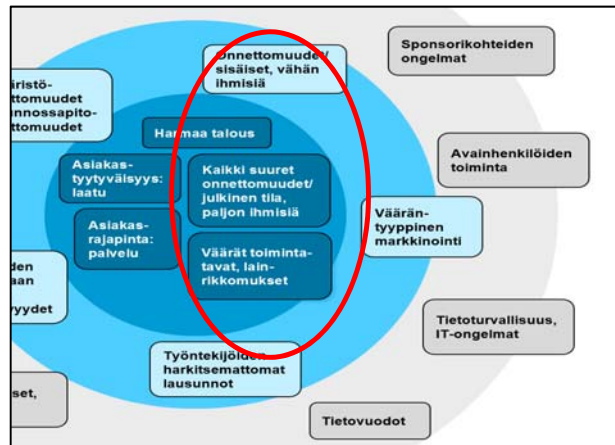
1. Vastaa työnantajan ja työntekijöiden välisestä yhteistoiminnasta ja tiedonkulusta turvallisuutta ja työsuojelua koskevissa asioissa työpaikalla
2. Vastaa turvallisuuteen liittyvien ohjeiden lain- ja ajanmukaisuudesta
3. Turvallisuustoiminnan jatkuva parantaminen ja kehittäminen sertifioitujen johtamisjärjestelmien mukaisesti

5 Viestinnän pelisäännöt onnettomuustilanteessa

Onnettomuus- / kriisitilanteessa viestinnällä on erittäin merkittävä rooli. Tällöin viestintä pitää ymmärtää kahdesta eri näkökulmasta: sisäinen tiedonkulkua ja ulkoinen viestintä. Nämä kulkevat onnettomuustilanteessa käsi kädessä, koska ilman nopeaa ja luotettavaa sisäistä tiedonkulkua ei pystytä asianmukaisesti vastaamaan nykypäivän median asettamiin pelisääntöihin, jossa nopeus ja sosiaalinen media ovat erittäin suuressa merkityksessä.

5.1 Viestinnän riskienarviointi

YIT:ssä on laadittu viestinnän riskienarviointi ja tunnistettu mahdollisia ja todennäköisiä kriisiteemoja ja niiden vakavuusastetta. Onnettomuustilanteet ovat vakavuuden mukaan myös viestinnän keskiössä ja niihin liittyviä toimenpiteitä on tunnistettu hyvin laajasti.¹⁷

Kuva 1: YIT:n tyypillisimmät kriisiteemat eli viestinnän riskienarviointi

Kokemukseen perustuen voidaan sanoa, että onnettomuustilanteet rakennustyömaalla voivat nousta mediassa nopeasti ja laajasti esille. Samalla ne laantuvat myös hyvinkin nopeasti, jos median edustajat saavat ns. asianomistajilta

¹⁷ YIT konsernin kriisiviestintäohjeistus 2015

ja viranomaisilta asianmukaiset tiedot heti tuoreeltaan. Tähän vaikuttaa myös merkittävästi se, minkälainen uutispäivä muuten on ja onko medialla muita kiinnostavia aiheita käsiteltävänä samaan aikaan.

5.2 Kriisiviestinnän koordinointi ja toimintavalmius

Onnettomuus- / kriisitilanteen viestinnässä pyritään mahdollisuuksien mukaan aina konsernitason koordinointiin ja siihen, että kriisitilannetta lähimpänä toimiva vastuullinen johto on toimintavalmiina (=kyky toimia lähellä kriisitilannetta).

Onnettomuus- / kriisitilanteessa viestinnän keskeisimmät periaatteet YIT:ssä:

1. Nopeus ja aloitteellisuus
2. Luotettavuus ja tietojen yhdenmukaisuus
3. Avoimuus ja vuorovaikutus sidosryhmien kanssa
4. Eettiset näkökohdat sekä myötätunto inhimillistä hätää kohtaan ja sen julkinen ilmaiseminen
5. Vastuu uhreja, ympäristöä ja pääomamarkkinoita kohtaan
6. Ennakoiva toiminta ja aktiivisuus kriisin eri vaiheissa.

YIT:llä on konsernitason kriisitoiminnan vastuuhenkilö-ryhmä, johon kuuluu konsernin ylin johto ja keskeisimmät tukifunktioiden vastuuhenkilöt. Tälle ryhmälle välitetään tekstiviestillä niin nopeasti kuin mahdollista tieto tapahtuneesta ja näin pidetään ylin johto tietoisena tapahtuneesta. Ryhmän informointivastuu on konsernin työturvallisuuspäälliköllä, joka vastaa ja organisoii sisäisen tutkinnan tapahtuneesta viipymättä ja reaaliaikaisena.

Reagointi- ja toimintavastuu on kriisiluokan perusteella joko yksikönjohtajalla, liiketoimintaryhmän johtajalla tai konsernin johdolla. Kriisiluokkia on kolme (3):

1) Paikallinen / rajallinen kriisi- / onnettomuustilanne (yksikönjohtaja)

Tapahtuma, josta aiheutuu vähäisiä tai paikallisia vahinkoja ja seurauksia. Onnettomuus, ei kuolonuhreja. Oleellinen uutisarvo paikallisissa sanomalehdissä ja mahdollisesti huomattava uutisarvo toimialan aikakauslehdissä.

2) Maakohtainen kriisi- / onnettomuustilanne (liiketoimintaryhmän johtaja)

Rajalliset vaikutukset konsernitoimintaan (henkilöstö, taloushallinto, rahoitus, lakipalvelut). Vaikuttaa mahdollisesti koko konsernin maineeseen. Kuolonuhreja, vakavia/useita loukkaantumistapauksia. Onnettomuudet ja läheltä piti tilanteet, joihin liittyy katastrofin mahdollisuus. Normaali tai merkittävä uutisarvo kansallisessa mediassa.

3) Koko konsernia koskeva kriisi- / onnettomuustilanne (konserninjohto)

Uhka konsernin maineelle ja toimintaympäristölle. Vaikuttaa useisiin maihin tai ylimpään johtoon. Vaikuttaa varmasti koko konsernin maineeseen. Kansainväliset seuraukset. Katastrofit tai selvä myötävaikutus niihin. Suuri uutisarvo kansallisessa ja/tai kansainvälisessä mediassa.

	I: Paikallinen /rajallinen kriisi	II: Maakohtainen kriisi	III: Koko konsernia koskeva kriisi
Työturvallisuuskriisi	<ul style="list-style-type: none">Yksikön-/aluejohtaja (johtovastuu)TyöturvallisuustiimiViestintäHR (tarvittaessa) Tiedoksi <ul style="list-style-type: none">LTR:n johtaja	<ul style="list-style-type: none">LTR:n johtaja (johtovastuu)TyöturvallisuustiimiViestintä *HR Tiedoksi <ul style="list-style-type: none">Muut LTR:ien johtajatYksikön-/aluejohtajat	<ul style="list-style-type: none">Konserninjohto (johtovastuu)TyöturvallisuustiimiViestintä *HR Tiedoksi <ul style="list-style-type: none">LTR:ien johtajatYksikön-/aluejohtajatMaaorganisaatiot

* YIT:n kriisinetisivusto yit.info pysyytään tarvittaessa

Kuva 2: Kriisitoiminnan laajuus YIT:ssä ja osallistujat

Riippuen onnettomuustilanteen vakavuudesta YIT:llä on valmius perustaa kriisiryhmä, joka ottaa johtovastuun onnettomuus- / kriisitilanteesta mukaan lukien kriisiviestintä. Tästä on olemassa oma erillinen toimintaohjeistus ja ryhmän toimintaa harjoitellaan vuosittain.

5.3 Onnettomuustilanteen viestintä työmaalta / työpaikalta

Ensisijaisena tavoitteena on aina avun saaminen mahdollisimman nopeasti onnettomuuspaikalle ja lisävahinkojen estäminen. Vasta näiden asioiden jälkeen, joskin niin nopeasti kuin mahdollista, tulee yrityksen sisäinen viestintä tapahtuneesta. Keskeisin viestintään liittyvä ohjeistus omalle henkilöstölle

onnettomuustilanteessa on (sen jälkeen kun on turvattu ihmisten henki ja turvallisuus ja tehty hätäilmoitukset yms.):

- 1) **Muodosta** kattava tilannearvio ja –kuva niin realistisesti ja faktapohjaisesti kuin mahdollista
- 2) **Ilmoita** onnettomuudesta esimiehillesi ja YIT:n hälytysnumeroon 050 xxx xxxx tai suoraan työturvallisuuspäällikölle 040 xxx xxxx
- 3) **Toimi** tilanteen johtajana niin pitkään kuin tarvitaan! Kriisitilanteessa vastuu on jakamaton. Pääsääntöisesti ylin esimies, joka normaalisti vastaa toiminnasta, on vastuussa kriisin hallinnasta **SIIHEN ASTI, KUNNES** siirtää vastuun eteenpäin oman esimiehensä tekemän tilannearvion perusteella.
- 4) **Ohjaa** median tiedustelut oikeille henkilöille! Ohjaa tiedustelut esimiehellesi tai esimiehesi / työturvallisuuspäällikön ilmoittamalle johdon edustajalle, joka kommentoi ainoana YIT:n edustajana kriisiä medialle lausuntoperiaatteiden mukaisesti. Jos et tavoita esimiestäsi, ohjaa yhteydenotot Konserniviestintään.

HUOM! Tapaturmapaikalla medialausuntoja antaa vain pelastustöitä johtava viranomainen (palopäällikkö)!

Lausuntoperiaatteet median kanssa ovat:

- 1) Koko YIT:n puolesta antavat lausuntoja vain konsernijohto, viestintäjohtaja ja sijoittajasuhdejohtaja
- 2) Muut johtajat ja yksikönpäälliköt puhuvat omasta vastuualueestaan
- 3) Asiantuntijat puhuvat omasta osaamis- ja erikoisalueestaan.

Onnettomuustilanteen jälkeen tilanne puretaan kyseisen työmaahenkilöstön kanssa niin kutsutussa debriefing – tilaisuudessa.

6 Yhteenveto

Yhteenvetona tutkielmassa läpikäytyihin kokonaisuuksiin liittyen voidaan todeta, että konkreettiset varautumiseen liittyvät toimenpiteet onnettomuustilanteessa jakaantuu neljään pääkategoriaan:

- 1) Henkilöstön järjestelmällinen ja tehtäväkohtainen turvallisuuskoulutus
- 2) Toiminta- / johtamisjärjestelmän ajantasaisuus (ohjeet, lomakkeet, toimintamallit, prosessit)
- 3) Mittaristot ja tilastot sekä erilaiset indikaattorit
- 4) Toimintamallit ja (tuki)resurssit onnettomuustilanteessa

Henkilöstön turvallisuuskoulutus tulee olla järjestetty tehtäväkohtaisesti niin, että jokainen tietää ja ymmärtää oman tehtävänsä vastuineen organisaatiossa. Tällöin tulee huolehtia riittävästä peruskoulutuksesta koko henkilöstön osalta kuten esimerkiksi työturvallisuuskortti-koulutus kaikille. Tehtäväkohtaisesti tulee antaa täsmällisempää koulutusta kuten tulityöntekijöille tulityökortti-koulutusta ja työnjohtajille ja esimiehille suunnattua työturvallisuusjohtamiseen liittyvää koulutusta ¹⁸.

Johtamisjärjestelmien tulee olla ajan tasalla ja lainsäädännön sekä viranomaisten asettamien vaatimusten ja suositusten mukainen. Turvallisuuden näkökulmasta ei tule olla mitään erillistä johtamisjärjestelmää, vaan turvallisuusasiat pitää käsitellä osana yrityksen normaalia toimintatapaprosessia.

Vanha totuus on, että ”*Sitä saadaan, mitä mitataan.*” pätee hyvin vahvasti myös tässä asiassa. Parasta varautumista on kaikki ennakoiviin toimenpiteisiin ja havaintoihin perustuvat mittaristot, joissa ei ole vielä tapahtunut mitään vahingollista. Näiden seuraaminen ja niihin reagointi oikealla tavalla ennalta ehkäisee todennäköisimmin isoimmilta vahingoilta ja onnettomuuksilta.

¹⁸ YIT-konsernin toimihenkilöille räätälöity kahden päivän työturvallisuuskoulutus

Ennakoivina mittareina voidaan pitää esimerkiksi auditoituja pelastussuunnitelmia, pidettyjä pelastusharjoituksia, varautumiseen liittyviä turvallisuushavaintoja sekä tehtyjä riskienarviointoja. Myös riskirekisterin ylläpito on merkityksellistä, missä arvioidaan erilaisten onnettomuustekijöiden, tilastojen ja ennakoivien mittareiden yhteisvaikutusta indeksilukuna säännöllisin aikavälein. Samalla arvioidaan, suunnitellaan ja toteutetaan mahdollisesti korjaavia toimenpiteitä, jos jokin riskitekijä kohoaa liian suureksi.

Sen lisäksi, mitä työpaikoilla tai työmailla harjoitellaan toimintaa onnettomuustilanteessa, tulee yrityksen tukiorganisaation eli niin kutsutun esikunnan olla riittävän toimintavalmis onnettomuustilanteessa toimimiseen. Tällöin on ennalta sovitut toimintatavat ja valmiit yhteystietoryhmät kommunikaatiovälineissä tärkeitä. Näitä taitoja on yrityksessä harjoiteltava ylintä johtoa myöten säännöllisin välein. Harjoituksissa havaitut parannusehdotukset tulee ottaa huomioon, kun arvioidaan pelastussuunnitelmia jatkossa.